

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 2/2000 vp

Hallituksen esitys arpajaislaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallintovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 15 päivänä helmikuuta 2000 lähettäessään hallituksen esityksen arpajaislaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 197/1999 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi hallintovaliokuntaan samalla määrännyt, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan on annettava asiasta lausunto hallintovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Jouni Laiho ja neuvotteleva virkamies Tuula Sundström, sisäasiainministeriö
- budjettineuvos Raija Koskinen, valtiovarainministeriö

- hallitussihteeri Matti Pulkkinen, sosiaali- ja terveysministeriö
- toimitusjohtaja Markku Ruuhonen ja varatoimitusjohtaja Esko Romppanen, Raha-automaattiyhdistys
- apulaispoliisipäällikkö Juhani Mäntymaa, Vaasan poliisilaitos
- toiminnanjohtaja Pentti Laakkonen, Eläkeläisjärjestöjen neuvottelukunta
- pääsihteeri Jouko Vasama, Sosiaali- ja terveysjärjestöjen Yhteistyöyhdistys YTY ry
- toiminnanjohtaja Teuvo Rodén, Pohjanmaan syöpäyhdistys ry
- yhteiskuntatieteiden tohtori Jorma Niemelä
- dosentti Lasse Murto.

HALLITUKSEN ESITYS

Esitys sisältää ehdotuksen uudeksi arpajaislaiksi. Lakiesitykseen sisältyvät keskeiset säännökset arpajaisten toimeenpanosta ja toimeenpanon valvonnasta, arpajaisten tuottojen tilittämisestä ja käyttötarkoituksista sekä tuottojen käytön valvonnasta.

Lakiin ehdotetaan otettavaksi arpajaisten toimeenpano-oikeutta koskeva yleissäännös, jonka mukaan arpajaiset saisi toimeenpanna vain yleishyödyllinen yhteisö varojen hankkimiseksi yleishyödyllisen toiminnan edistämiseen.

Arpajaiset määriteltäisiin tyhjentävästi laissa. Lain soveltamisalaan kuuluisivat kaikki sellaiset arpajaiset, joihin osallistutaan vastiketta vastaan ja joissa osallistuja voi saada kokonaan tai osittain sattumaan perustuvan rahanarvoisen voiton.

Laissa määriteltäisiin tyhjentävästi sallitut arpajaisten toimeenpanomuodot. Arpajaisten toimeenpano muulla tavoin olisi rangaistavaa. Arpajaisia ei saisi toimeenpanna siten, että niihin osallistutaan velaksi tai panttia vastaan.

Arpajaisten toimeenpano olisi edelleen pääsäännön mukaan luvanvaraista. Tavara-arpajaisten toimeenpanoon annetussa luvassa voitaisiin määrätä, että tavara-arpajaisten käytännön toimeenpanosta vastaisi luvan saajan sijasta tavara-arpajaisten käytännön toimeenpanija. Määräys voitaisiin antaa elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetussa laissa tarkoitettulle luonnolliselle henkilölle, yhteisölle tai säätiölle.

Rahapelitoimintaa varten luvan antaisi valtioneuvosto. Lupa annettaisiin aina määräajaksi. Rahapelilupa voitaisiin antaa vain rahapeliin toimeenpanoa varten perustetuille yhteisöille laissa määriteltujen pelien toimeenpanoa varten. Rahapelitoimintaan osallistuvien oikeusturvan takaamiseksi, väärinkäytösten ja rikosten estämiseksi ja pelaamisesta aiheutuvien sosiaalisten haittojen vähentämiseksi saisi samaa rahapeliä varten antaa samaksi ajaksi vain yhden luvan.

Rahapelitoiminnan tuottojen käyttötarkoitukset lueteltaisiin tyhjentävästi laissa. Tavara-arpajaisilla, bingopelillä, arvauskilpailuilla ja tavara-voittoautomaattien käytettävänä pitämisellä hankitut varat saataisiin käyttää vain luvassa määrättyyn tarkoitukseen.

Arpajaisten toimeenpanon valvontaa ehdotetaan tehostettavaksi ja valvonnan organisaatioita selkeytettäväksi ja vahvistettaviksi. Valvonta koskisi kaikkia arpajaisia.

Eräät elinkeinonharjoittajat ovat voineet pitää maksua vastaan yleisön käytettävänä peliautomaatteja ja muita pelilaitteita siten, että pelaaja on voinut saada voittona tavaraa tai muun rahanarvoisen etuuden taikka niihin vaihdettavissa olevia pelimerkkejä. Edellytyksenä on ollut, että automaattit ja laitteet on hankittu ennen 1 päivää kesäkuuta 1970. Myös tivoleissa ja huvipuistoissa on voitu pitää maksua vastaan yleisön käytettävänä erilaisia tavaravoittoja antavia peliautomaatteja ja pelilaitteita. Eräille elinkeinonharjoittajille sekä huvipuistoille ja tivoleille nyt kuuluva oikeus pitää maksua vastaan yleisön käytettävänä edellä mainittuja peliautomaatteja ja pelilaitteita ehdotetaan edelleen säilytettäväksi.

Euroopan yhteisön lainsäädäntöön ei sisälly nimenomaisesti arpajaisia koskevia säännöksiä, vaan arpajaisista säädetään kansallisesti. Lakiehdotuksella ei ole liittymäkohtaa Euroopan taloudelliseen yhdentymiseen.

Esitykseen sisältyvät myös ehdotukset eräiden muiden lakien muuttamisesta. Muutosehdotukset johtuvat pääasiassa ehdotettuun arpajaislakiin sisällytettävistä uusista käsitteistä.

Rahapeliin tuotot ehdotetaan otettavaksi vuosittain valtion talousarvioon. Tämän vuoksi ehdotettujen lakien olisi tultava voimaan talousarviovuoden alusta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Sosiaali- ja terveystoimikunta on tarkastellut hallituksen esitystä toimialansa huomioon ottaen lähinnä esityksen sosiaalipoliittisten ulottuvuuksien kannalta.

Valiokunta toteaa, että esitys on yleisesti parannus nykytilanteeseen, koska esitys yhtenäistää ja selkeyttää arpajaistoimintaa koskevia säännöksiä. Uusi arpajaislaki pitää ennallaan sen periaatteen, että veikkaus- ja vedonlyöntipelien tuotot käytetään tieteen, taiteen, urheilun ja nuorisotyön tukemiseen ja Raha-automaattiyhdistyksen tuotto käytetään terveyden ja sosiaalisen

hyvinvoinnin edistämiseen. Valiokunta pitää asianmukaisena tämän jaon säilyttämistä.

Lakiehdotus ei muuta Raha-automaattiyhdistyksen avustustoiminnan periaatteita. Pääsääntöisesti tuotto käytettäisiin edelleen avustusten myöntämiseen rekisteröidyille yleishyödyllisille yhteisöille ja säätiöille. Tuoton käyttämistä valtion menoja säästäviin tarkoituksiin, pääosin rintamaveteraanien kuntoutukseen ja sotainvalidiin laitoshuoltoon ja kuntoutukseen voitaisiin jatkaa laissa olevan nimenomaisen säännöksen nojalla. Raha-automaattivarojen käyttö lisääntyvässä määrin menoihin, jotka aiemmin rahoit-

tiin valtion yleisistä budjettivaroista, on ilmeinen epäkohta, joka on pyrittävä korjaamaan. Valiokunta pitää kuitenkin hyvänä, että pääperiaatteista poikkeava tuoton käyttö on nyt lain tasolla selkeästi rajattu.

Valiokunta on kiinnittänyt huomiota pelaamisen sosiaalisten haittojen torjuntaan. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tutkimuksissa on todettu peliriippuvuuden olevan rinnasteinen muille riippuvuuksille. Ennaltaehkäisevillä toimilla voidaan vaikuttaa riippuvuuden syntyyn ja varhaisella puuttumisella helpottaa ongelmien hoitoa. Tutkimusten mukaan riski riippuvuuden syntymiseen kasvaa, mitä nuorempana pelaaminen aloitetaan. Valiokunta pitääkin perusteltuna uudessa arpajaislaissa olevaa rajoitusta, jonka mukaan alle 15-vuotiaan ei saa antaa pelata raha-automaattia. Valiokunta katsoo, että vastaava pelikielto tulisi ulottaa myös muihin arpajaislain tarkoittamiin peleihin.

Pelaamisesta aiheutuvien sosiaalisten haittojen rajoittamisen kannalta on hyvä, että lakiin sisältyy ehdoton kielto pelaamisesta velaksi tai panttia vastaan. Alaikäisten pelaamista pyritään rajoittamaan lisäksi säännöksellä, joka korostaa raha-automaattitoiminnan harjoittajan valvontavastuuta. Valiokunta toteaa, että valvontaa tulisi käytännössä harjoittaa tehokkaasti, jotta haittoja voitaisiin vähentää.

Arpajaisten toimeenpanosta aiheutuvien ongelmien seuranta ja tutkimus on lakiehdotuksessa selkeästi määritelty sosiaali- ja terveysministeriön vastuulle. Seurannan ja tutkimuksen ra-

hoittamisesta vastaisivat nykykäytännön mukaisesti rahapeliyhteisöt. Valiokunta pitää tällaista vastuun määrittelyä asianmukaisena.

Ongelmapelaajien hoitaminen vaatii vastavia hoitotoimenpiteitä kuin muiden riippuvaisuusongelmaisten hoitaminen. Hoitovastuu on toiminnallisesti ja taloudellisesti kunnilla. Vaikkakin peliriippuvaisten määrä on maassamme suhteellisen vähäinen, olisi välttämätöntä taata ongelmapelaajille riittävän hoidon saanti ja resurssoida hoitoa tarvetta vastaavasti. Valiokunta toteaa, että sosiaali- ja terveysministeriölle kuuluu myös ongelmapelaajien hoidon seuranta- ja koordinaatiotehtävä.

Uusi arpajaislaki rajaa niin kutsutut pienarpajaiset lupamenettelyn ulkopuolelle. Tämä ratkaisu mahdollistaa monien järjestöjen harjoittaman vähäisen arpajaistoiminnan jatkumisen ennaltaan ilman lupamenettelyä. Tällaista rajausta on pidettävä järkevänä.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomina.

Lausunto

Lausuntonaan sosiaali- ja terveysvaliokunta kunnioittavasti esittää,

että hallintovaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

StVL 2/2000 vp — HE 197/1999 vp

Helsingissä 9 päivänä maaliskuuta 2000

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

vpj.	Timo Ihamäki /kok	Pehr Löfv /r
jäs.	Merikukka Forsius /vihr	Juha Rehula /kesk
	Inkeri Kerola /kesk	Päivi Räsänen /skl
	Niilo Keränen /kesk	Sari Sarkomaa /kok
	Valto Koski /sd	Raija Vahasalo /kok
	Marjaana Koskinen /sd	Jaana Ylä-Mononen /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut:

eduskuntasihteerinä Eila Mäkipää.